

KINO / RECENZĪJA

ĒRĢĻI NEBRĪVĒ NEVAIROJAS

Rēžisoru Mortena Trovika un Uģa Oltes dokumentālais darbs **Atbrīvošanas diena** paplašina jēdziena «mūzikas filma» robežas. Latvijas pirmizrāde notiks 24. martā, un no 31. marta filma būs skatāma visur Latvijā teksts Kristīne Matīsa

Operatori Valdis Celmiņš (pie kameras) un režisors Uģis Olte uzņem materiālu filmai **Atbrīvošanas diena**, kas stāsta par slovēņu kultu grupas Laibach koncertu Ziemeļkorejā. Foto - no Vides filmu studijas arhīva

Kopenhāgenā šajās dienās notiek dokumentālo filmu festivāls CPX:DOX, kurā Eiropas pirmizrādi piedzīvo Norvēģijas un Latvijas kopražojums – Mortena Trovika (Norvēģija) un Uģa Oltes (Latvija) filma *Atbrīvošanas diena* *Liberation Day*. Un gandrīz vai dusmas par neizbēgamo faktu, ka festivāli mēdz savu un publikas ērtību labad izgudrot visādas tematiskās atvilktnītes, kurās sašķirot filmas pēc formālām pazīmēm, pat ja tās acimredzami kāpj pāri savas atvilktnītes malām. Tā arī ar *Atbrīvošanas dienu* – pasaules pirmizrāde Amsterdamas Starptautiskajā dokumentālo filmu festivālā (IDFA) notika programmā *Music Documentary*, arī Kopenhāgenā tā «ietagota» kā mūzikas filma, lai gan nepārprotami skaidrs, ka darbs problemātika nebūt neaprobežojas ar vienas mūzikas grupas kārtējo koncertu.

No otras puses, filma nebūtu ne uz pusi tik iedarbīga, ja slovēņu grupas *Laibach* mūzikai nebūtu tik jaudīgs un vērienīgs skanējums (trešo dienu netieku valā no himniskā *The Whistleblowers*...), ja solista Milana Frasa vokāls nebūtu tik «patnējš», kā rakstīja Ziemeļkorejas avīze, un ja mūzikai vispār nebūtu tādas, banāli sakot, burvju varas, kas dzēš politiskās, ideoloģiskās, etniskās un jebkuras citas atšķirības. Taču par to mazliet vēlāk.

SPRĀDZĪENBĪSTAMA IECERE

Ko vēl var uzdāvināt svētkos valstij, kura apgalvo, ka tai viss jau ir? Norvēģu režisors, mākslinieks un nemiera cēlētājs Mortens Troviks nolemj – varbūt būtu veselīgi un amizanti mazliet tā kā iekniebt sānā, tā kā iedunkāt... Ne jau lai pamostas – uz to ir maz cerību –, bet lai vismaz sapurinās un kaut uz mirkli izbrīnā ieplēš acis. Tomēr šis nav vienkāršs puišļu huligānisms «piezvanīt pie durvīm un aizlaisties», Mortens uz savu provokāciju iet vairākus gadus un organizē to visaugstākajā līmenī gan no kvalitātes, gan ideoloģiskā pamatojuma, gan institucionālā viedokļa.

Laimīgi sagādājies, ka pa šiem gadiem Mortens Troviks ir iepazinies ar Latvijas kinoprofesionāļiem no Vides filmu studijas un ņem viņus līdz savai piedzīvojumā – operators Valdis Celmiņš, režisors Uģis Olte un producentis Uldis Cekulis šeit ir VFS aīsberga redzamākā daļa, bet vispār tas ir kārtīgs kopražojums ar pamatīgu Latvijas puses dalību gan radošajā grupā (ari skaņa un montāža), gan medimentā.

Protams, Mortena Trovika iecere ir sprādzienbīstama, to jūt visi neatkarīgi no spējam artikulet savas bažas – gan žurnā-

LAIBACH ENERĢIJA TIK TOTĀLI NEIEDERĪGA ŠAJĀ VIETĀ

liste, kura noķer režisoru lidostā un ne prot paskaidrot savu jautājumu: «Vai esat nobijies?», gan animētajā tīrā pieteiktāis «The Official – Mr. Ryu», kurš sakomplējis grupas *Laibach* grēku un noziegumu sarakstu vienā iznīcinošā runā, kas apstulbina visus svinīgā banketa dalībniekus. Mortens liek pretī lielisku demagoģiju un «vārdošanas» spējas, un šis filozofiskais skats uz notiekošo (ieskaitot pasaulslavenā filozofa, *Laibach* tautieša Slavojā Žižeka komentāru) ir viena no tām kvalitātēm, kas uzskatāmi kāpj pāri «mūzikas filmas» atvilktnītei. «Mani neinteresē miers,» saka Mortens Troviks. «Mani interesē patiesība, un reizēm patiesība noved nevis pie miera, bet pie pārmaiņām.»

CENZŪRA SAGĀDĀ ZILUMUS

Un tagad, kā solīts, par mūziku. Ne par to, kā skan *Laibach*, bet par to, ka vispār skan un ieliek šajā skanā dvēseli – kaut arī dumpīgu un korejiešiem nesaprotamu. Man ir aizdomas, ka Mortenam – ar visu viņa spēju «izrunāt vilku no meža» un argumentēt pilnīgi jebko – būtu daudz grūtāk noorganizēt Ziemeļkorejā kādu laikmetīgās mākslas projektu vai «nepieradināta» teātra izrādī: mūzika nobruģē ceļu pāri visiem šķēršļiem un sasniedz mērķi, kaut ceļojums nav viegls un cenzūra sagādā visādus zilumus un nobrāzumus. Tāpēc manā skatījumā filmas kulminācija ir tas mēģinājums uz pustukšās skatuves, kad solista Milana Frasa balss skan unisonā ar korejiešu mūzikas skolas meiteņu balstiņām un visi klātesošie piedzīvo mūzikas brīnumu, neslēpjot emocijas. Vai varbūt tas skumjais atplūdu brīdis, kad Mīna Špilere it kā viena pati dzied klasisko *Across the Universe*, – pēc Mortena skarbās instruktažas, kas liecina, ka oficiālā cenzūra brutāli nospārdījusi iecerētā koncerta aprīses un, kas patš divainā-

kais, *Laibach* dumpinieki ļaus tam notikt.

Un finālā, filmas pēdējās minūtēs, – formālā kulminācija, uz kuru virzīta notikuma dramaturģija visas filmas garumā, visas pūles un ciešanas, skaidrošanās par kabeļiem un prožektoriem... un galu galā tāda Kongresu nama zāle ar tikli izgaismotām skatītāju rindām, un *Laibach* enerģija tik totāli neiederīga šajā vietā, kur, jā, ir tūkstotis skatītāju ar arodbiedrības ielūgumiem, bet nevienam «nevienā acī». Tas ir divaini, kāpēc mūzikas spēks,

kas iepriekš «strādāja neaicināts», pēkšņi izsleđzas tieši tajā brīdī, kura dēļ visi tā pūlējušies. Varbūt ir kā tajā vecajā anekdotē – ērgļi nebrīvē nevaibrojas. ■

ATBRĪVOŠANAS DIENA

Dokumentālā filma. **Norvēģija, Latvija, 2017.** Režisori Mortens Troviks un Uģis Olte

★★★★

23. MARTS, 2017